

Vaimse tervise häired tervisekao põhjustajatena

Kirsti Akkermann

Tartu Ülikool psühholoogia instituut
Kognitiivse ja Käitumisteraapia Keskus
www.kkt-keskus.ee

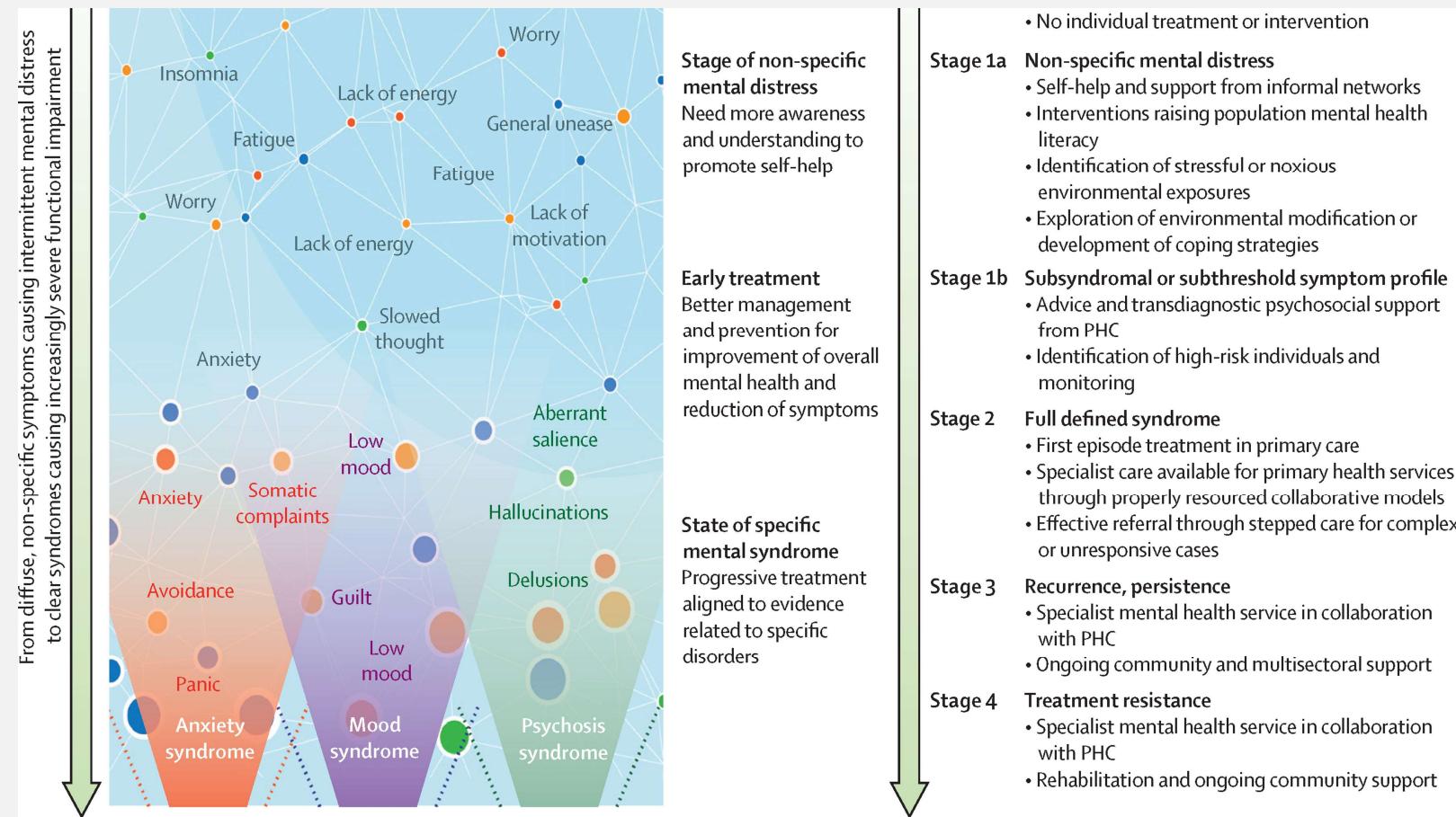
Vaimne heaolu ja vaimne kapital

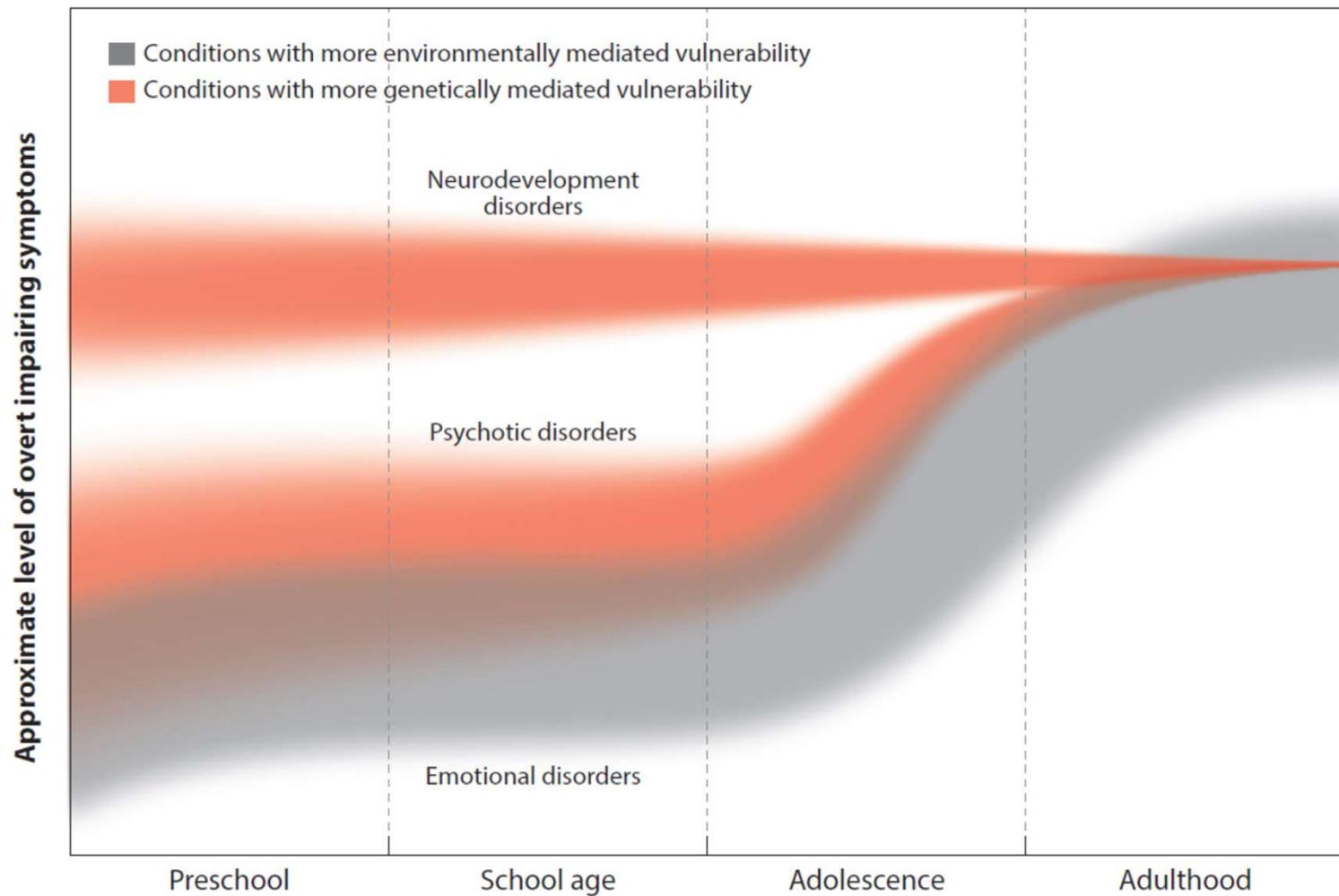
Vaimne heaolu kui dünaamiline seisund, mis viitab inimese võimele ennast teostada, osaleda sotsiaalsetes suhetes, luua lähisuhteid ja panustada ühiskonda.

Vaimne kapital hõlmab endas nii kognitiivseid kui emotsiionaalseid ressursse nagu inimese kognitiivne võimekus, paindlikkus, õppimise tõhusus, sotsiaalsed oskused ning säilenõtkus.

Üksikutest sümpтомitest sündroomini

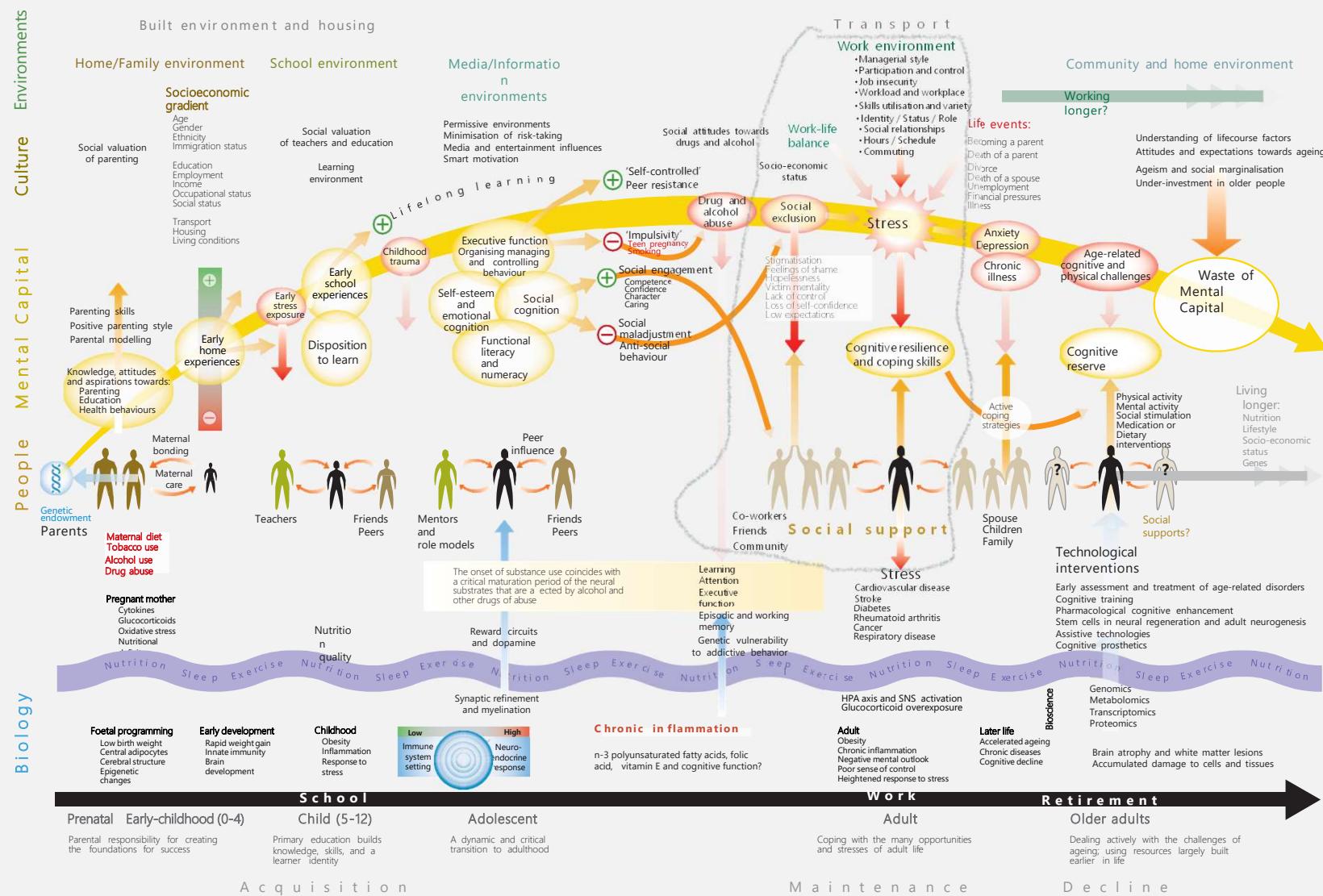

Patel jt, 2018

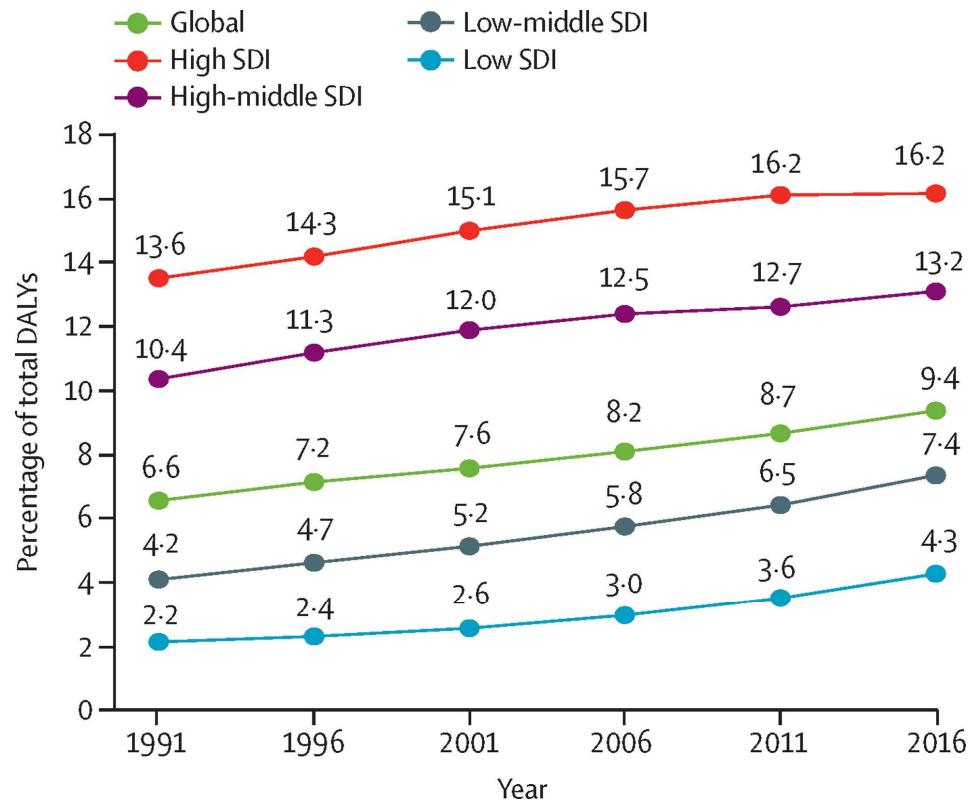
MÕNED FAKTID

- 75% vaimse tervise häiretest algab enne 25-ndat eluaastat
- 50% enne 15-ndat eluaastat

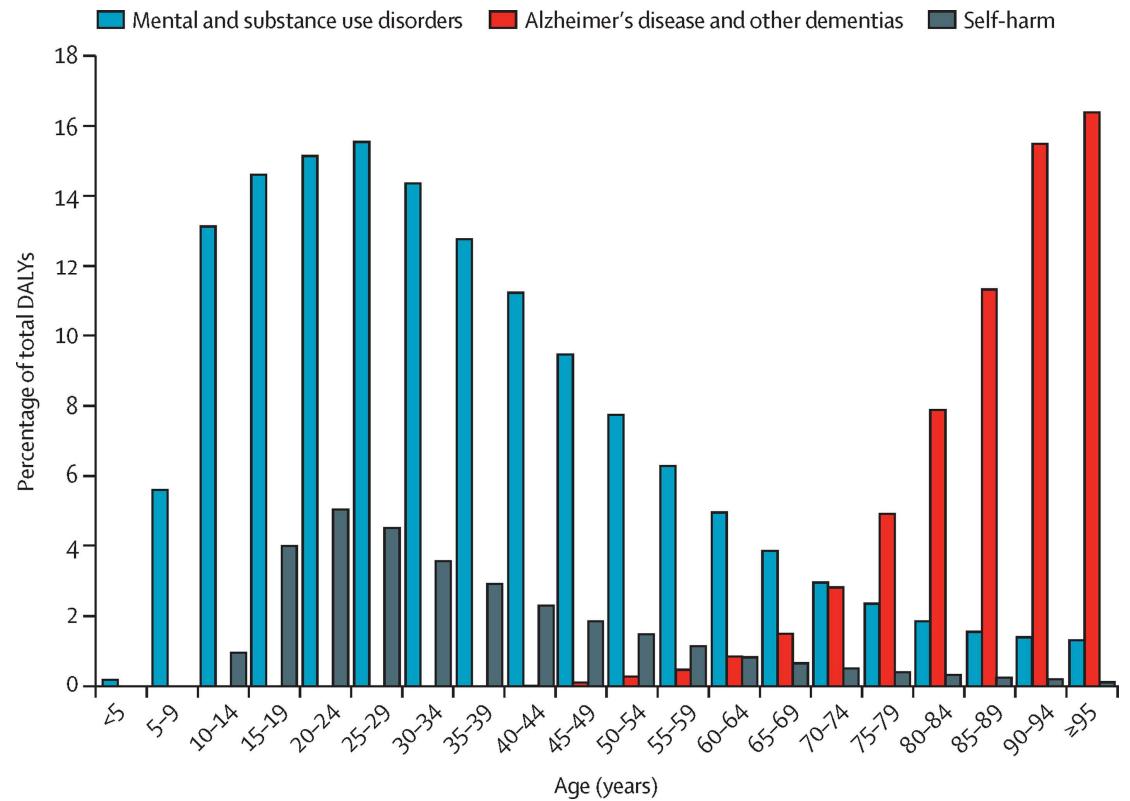

MÕNED FAKTID

- Iga viies inimene kannatab vaimse tervise probleemi käes (Steel et al, 2014)
- Sama suhe Eesti rahvastiku puhul tähendab ligikaudu 260 000 inimest aastas.
- Rohkem kui 700 000 inimest sureb suitsiidi läbi igal aastal (WHO, 2021)
- Psüühikahäired esikümnes tervisekao ja haiguskoormuse põhjustajana ülemaailmselt alates 1990 a (Global Burden of Disease Study, 2019)
- Meeleolu- ja ärevushäired juba enne COVID-19 pandeemiat levinuimad (COVID-19 Mental Disorders Collaborators, 2021)

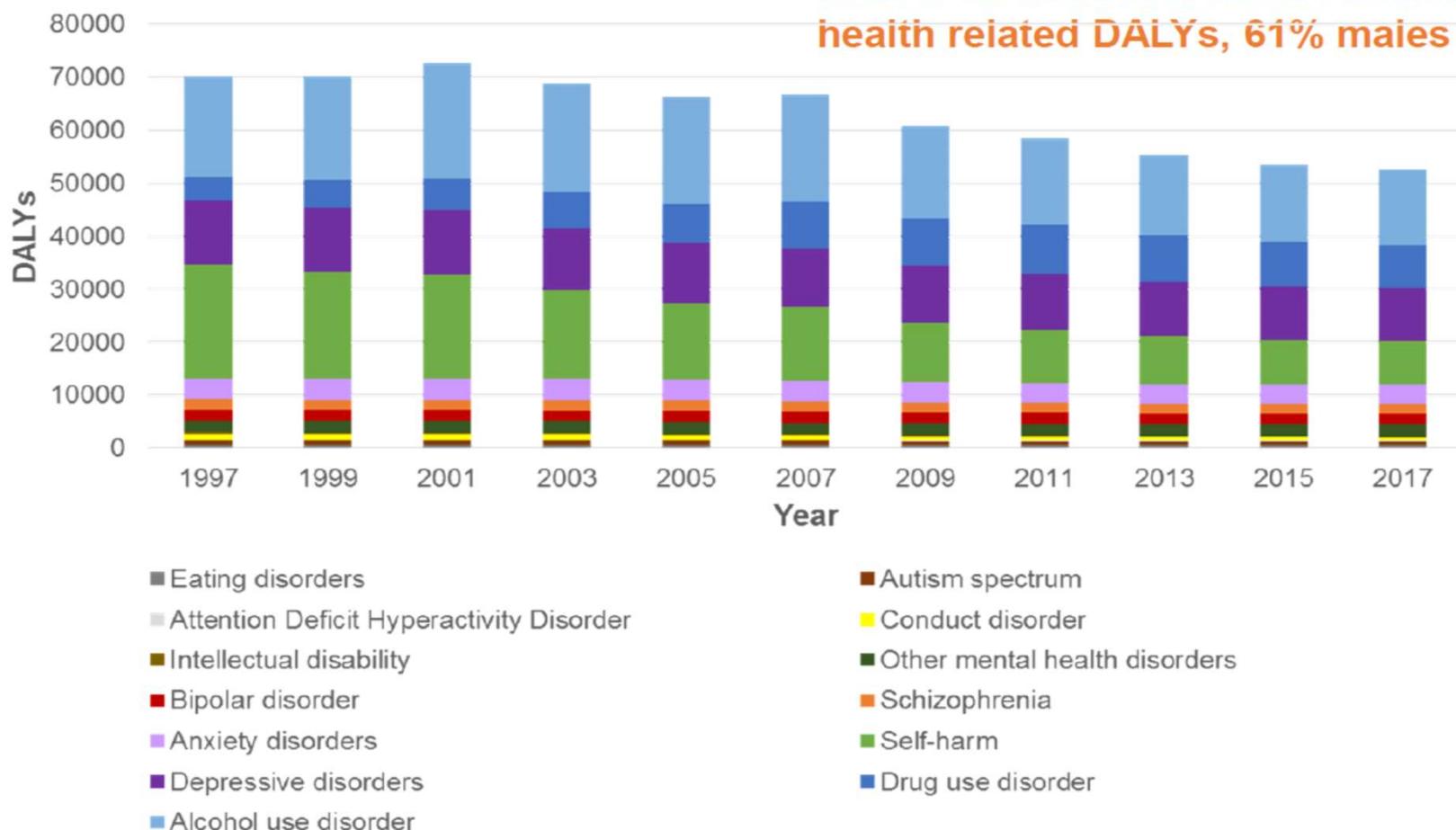

THE RISING BURDEN OF MENTAL AND SUBSTANCE USE DISORDERS, ALZHEIMER'S DISEASE AND OTHER DEMENTIAS, AND SUICIDE (SELF-HARM) BY SDI GROUPS (PATEL, 2018)

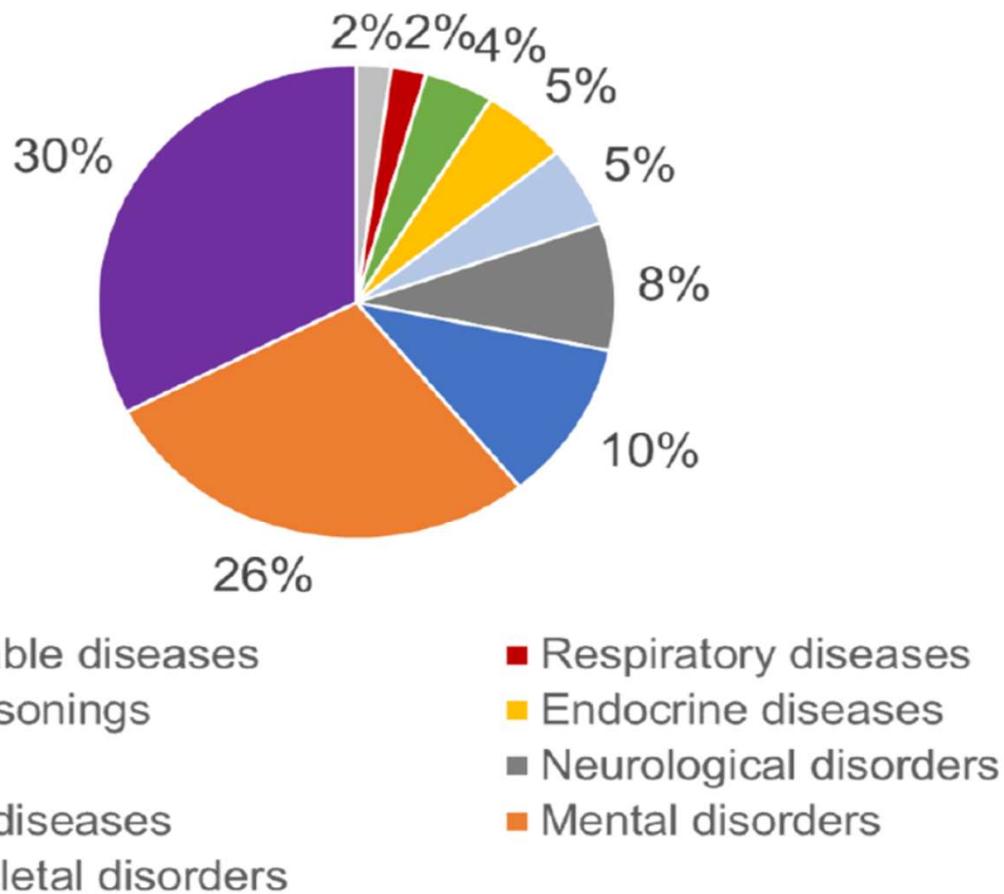
Mental health related DALYs in Estonia, 1997–2017

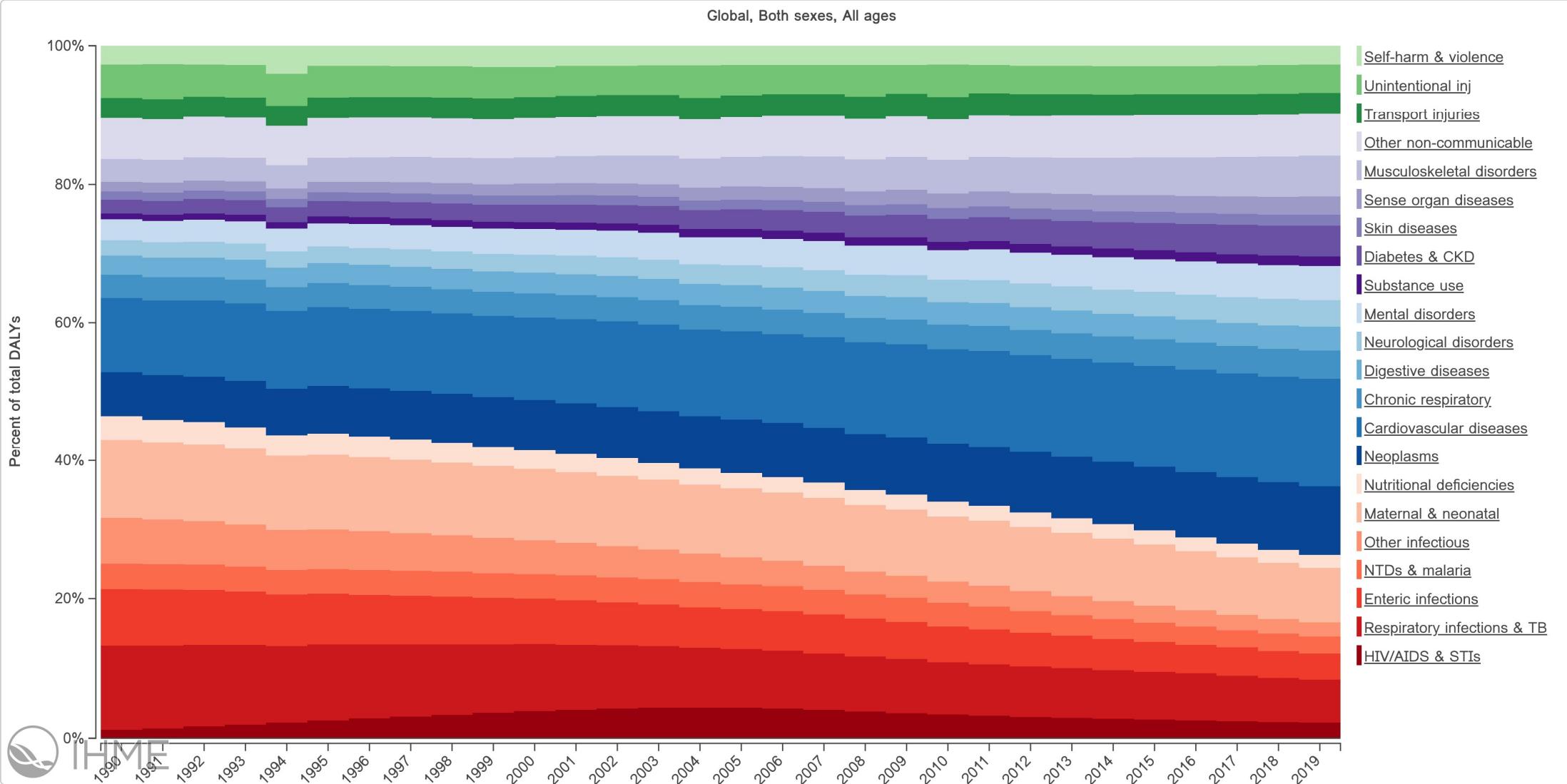
In 2017 Estonia lost 52 724 mental health related DALYs, 61% males

Source: Washington University, Health metrics and evaluation institute

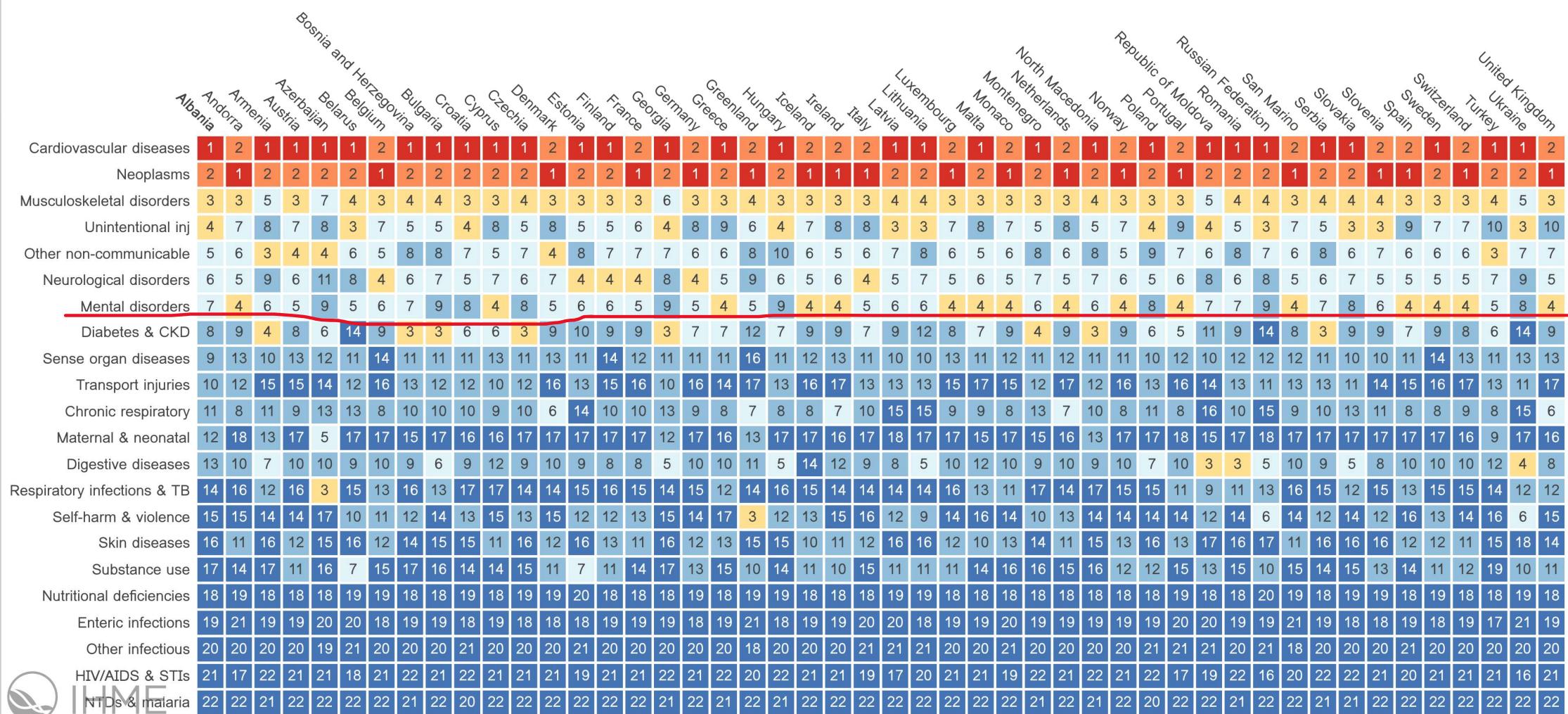
Loss of work ability by the main cause (%), 2017

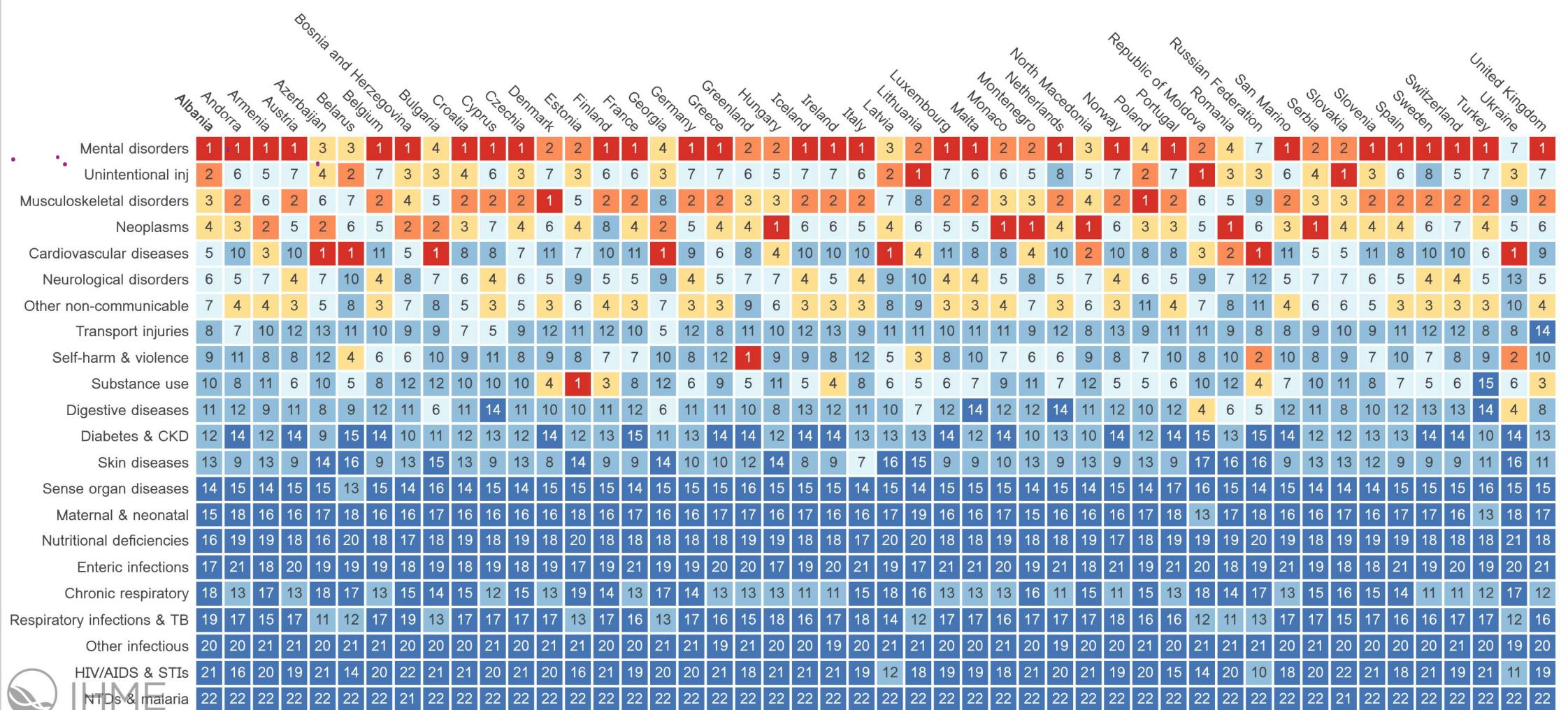
Both sexes, All ages, 2019, Percent of total DALYs

Higher rank | Lower rank

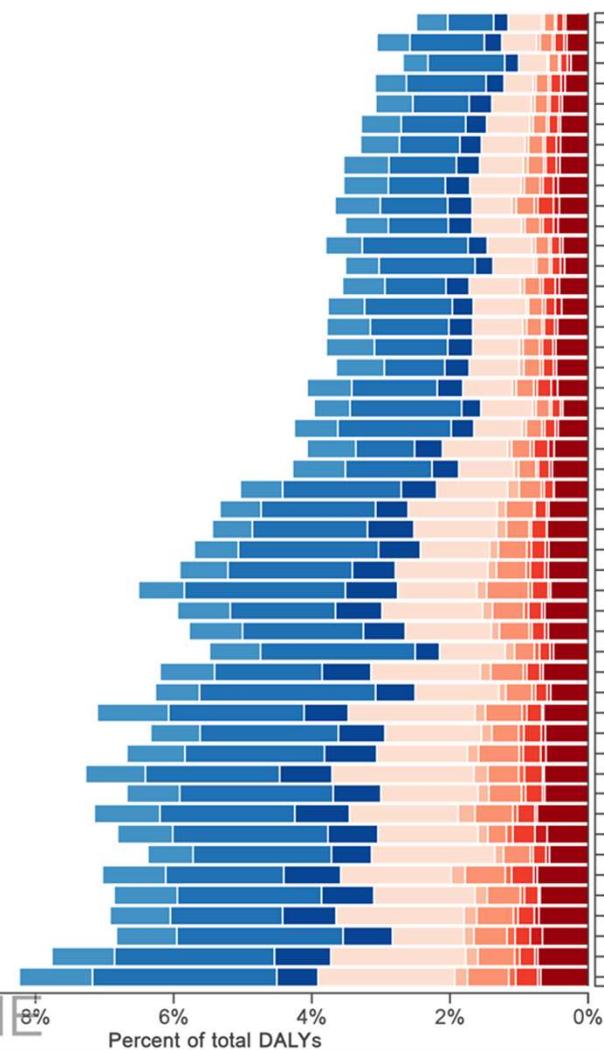

Both sexes, 15-49 years, 2019, Percent of total DALYs

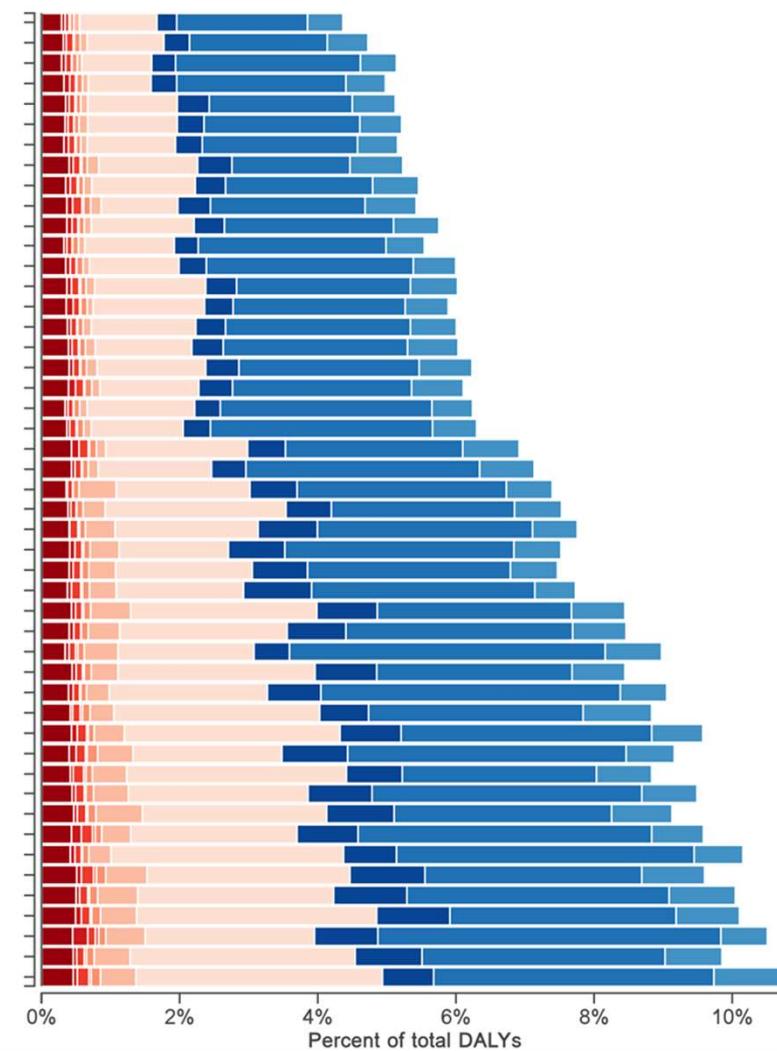
Higher rank | Lower rank

Males, All ages, 2019

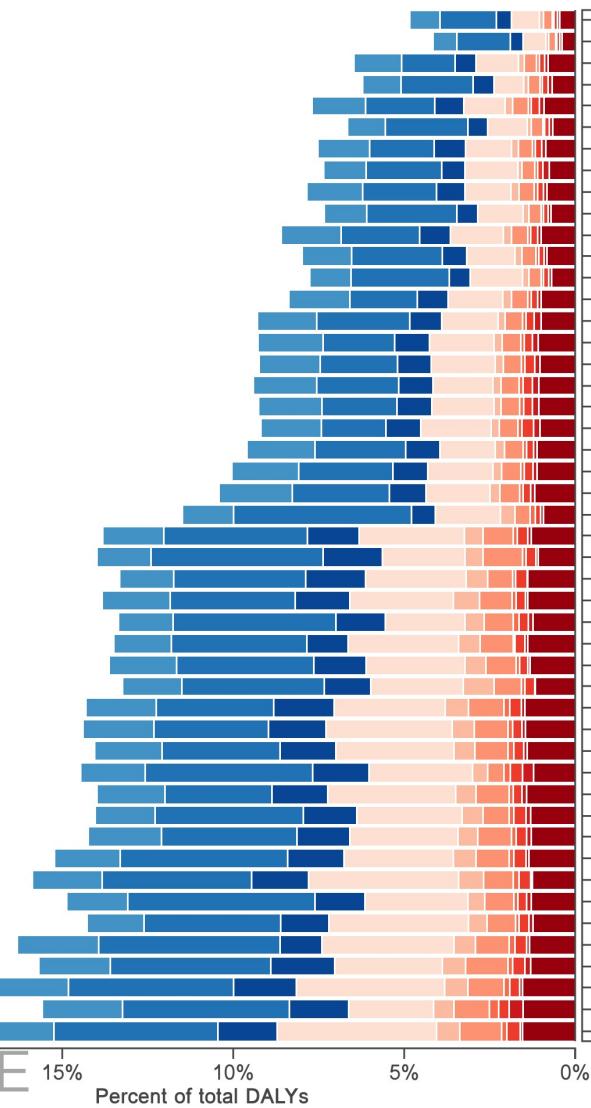

Females, All ages, 2019

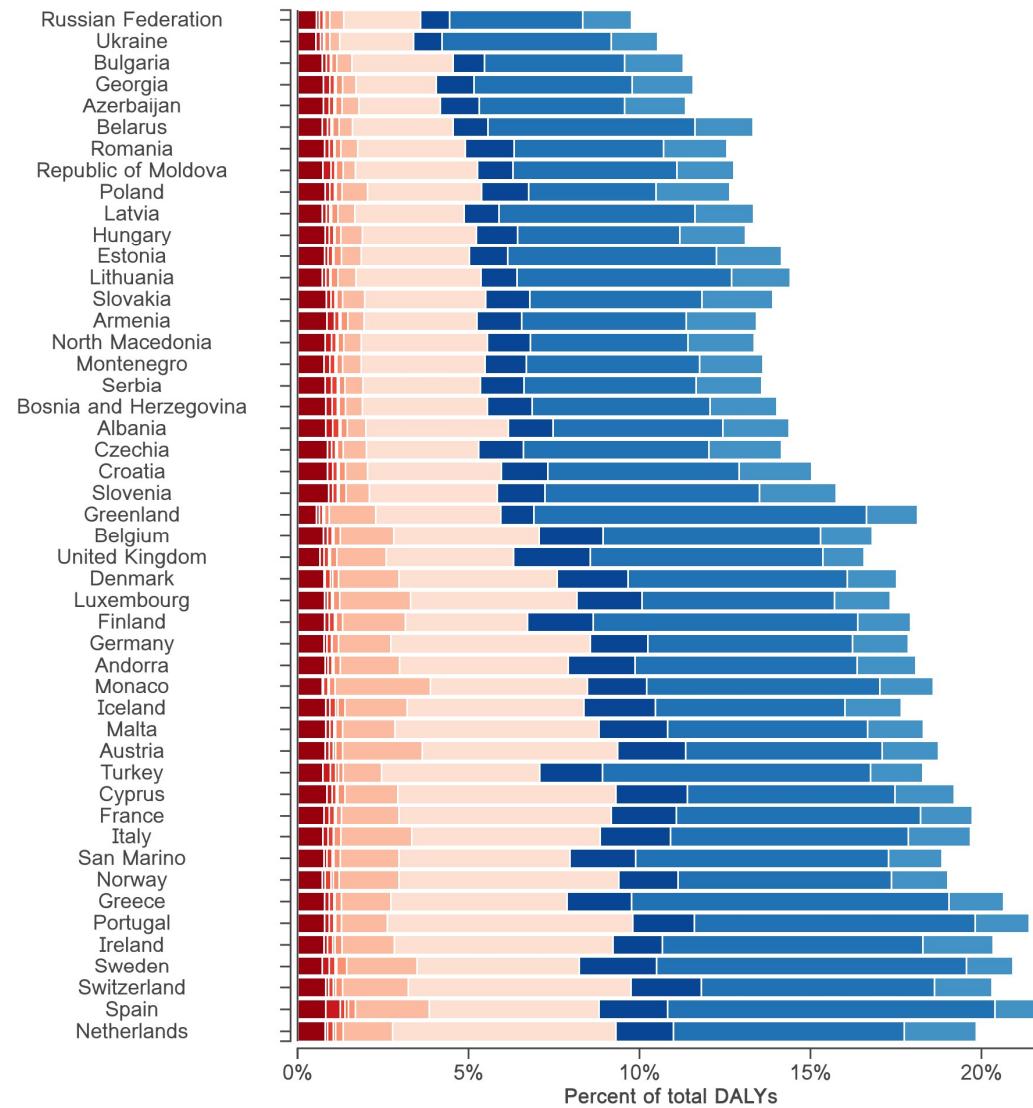

Schizophrenia
Depressive disorders
Bipolar disorder
Anxiety disorders
Eating disorders
Autism spectrum
ADHD
Conduct disorder
Intellectual disability
Other mental disorders

Males, 15-49 years, 2019

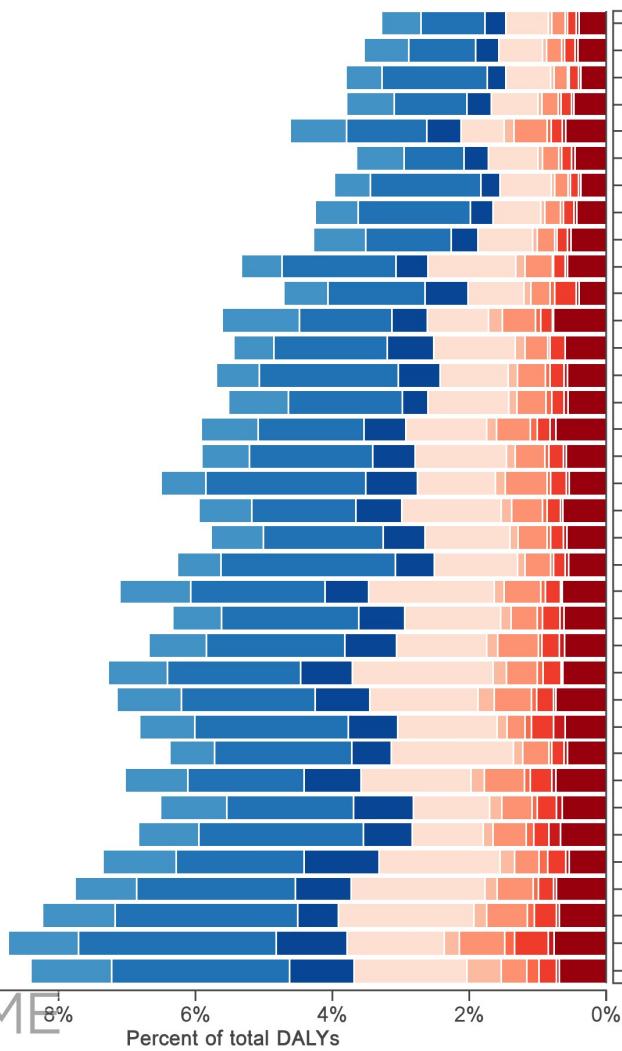
Females, 15-49 years, 2019

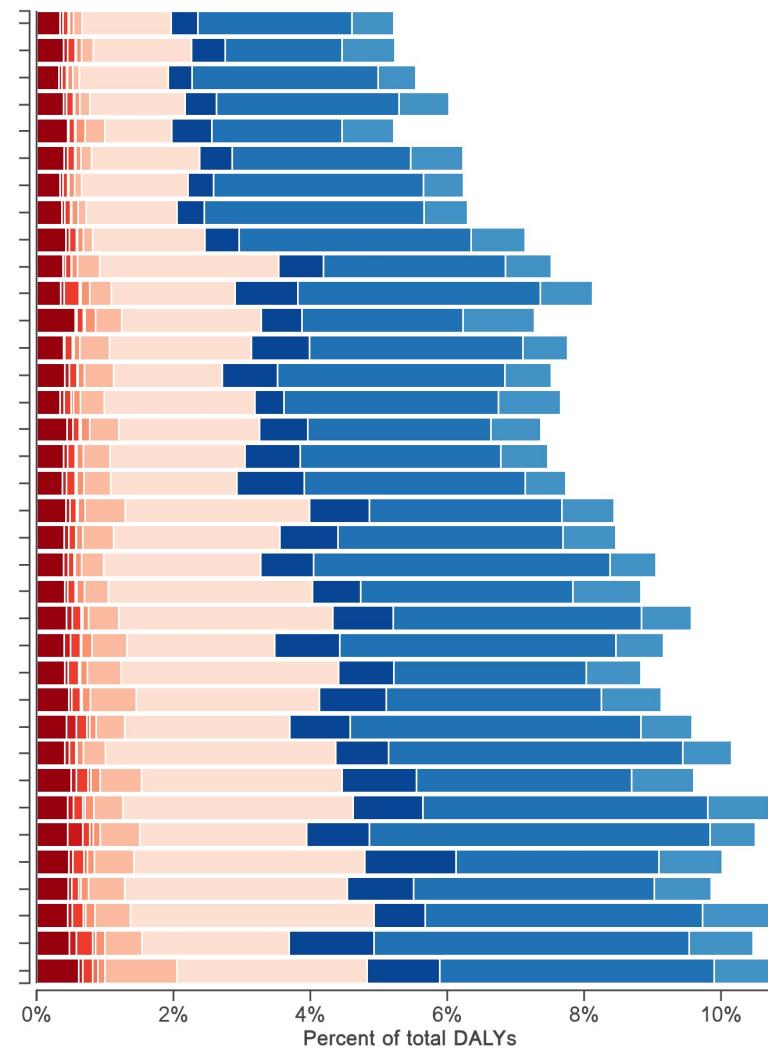
Russian Federation
Ukraine
Bulgaria
Georgia
Azerbaijan
Belarus
Romania
Republic of Moldova
Poland
Latvia
Hungary
Estonia
Lithuania
Slovakia
Armenia
North Macedonia
Montenegro
Serbia
Bosnia and Herzegovina
Albania
Czechia
Croatia
Slovenia
Greenland
Belgium
United Kingdom
Denmark
Luxembourg
Finland
Germany
Andorra
Monaco
Iceland
Malta
Austria
Turkey
Cyprus
France
Italy
San Marino
Norway
Greece
Portugal
Ireland
Sweden
Switzerland
Spain
Netherlands

- Schizophrenia
- Depressive disorders
- Bipolar disorder
- Anxiety disorders
- Eating disorders
- Autism spectrum
- ADHD
- Conduct disorder
- Intellectual disability
- Other mental disorders

Males, All ages, 2019

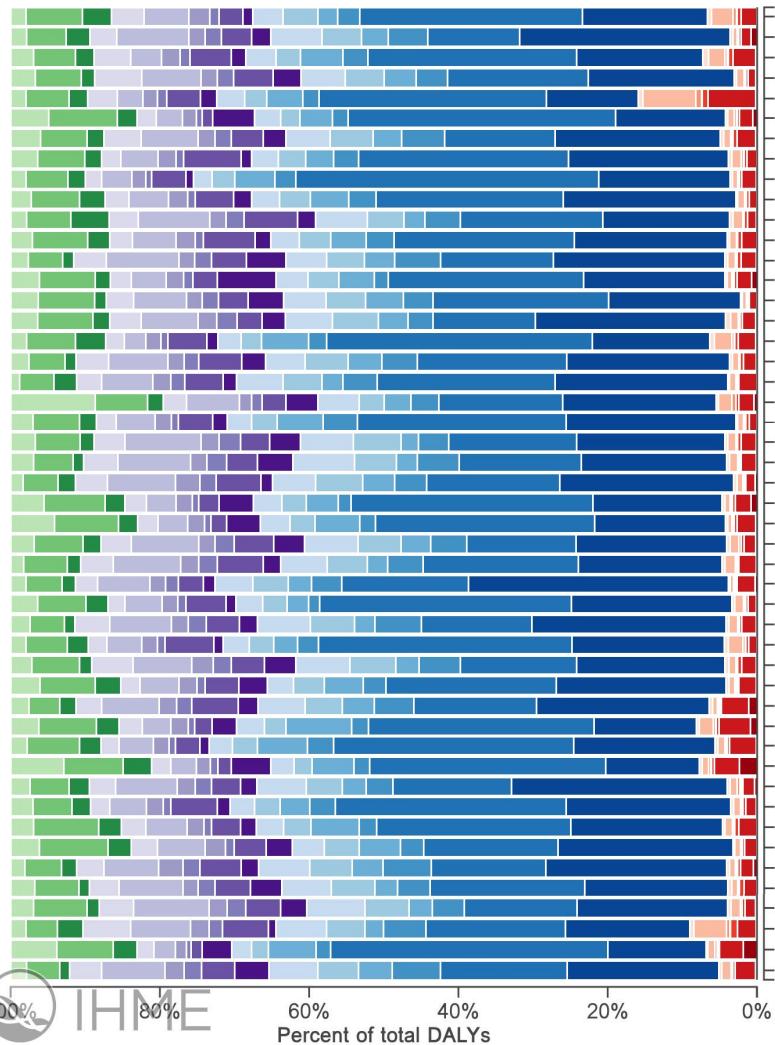

Females, All ages, 2019

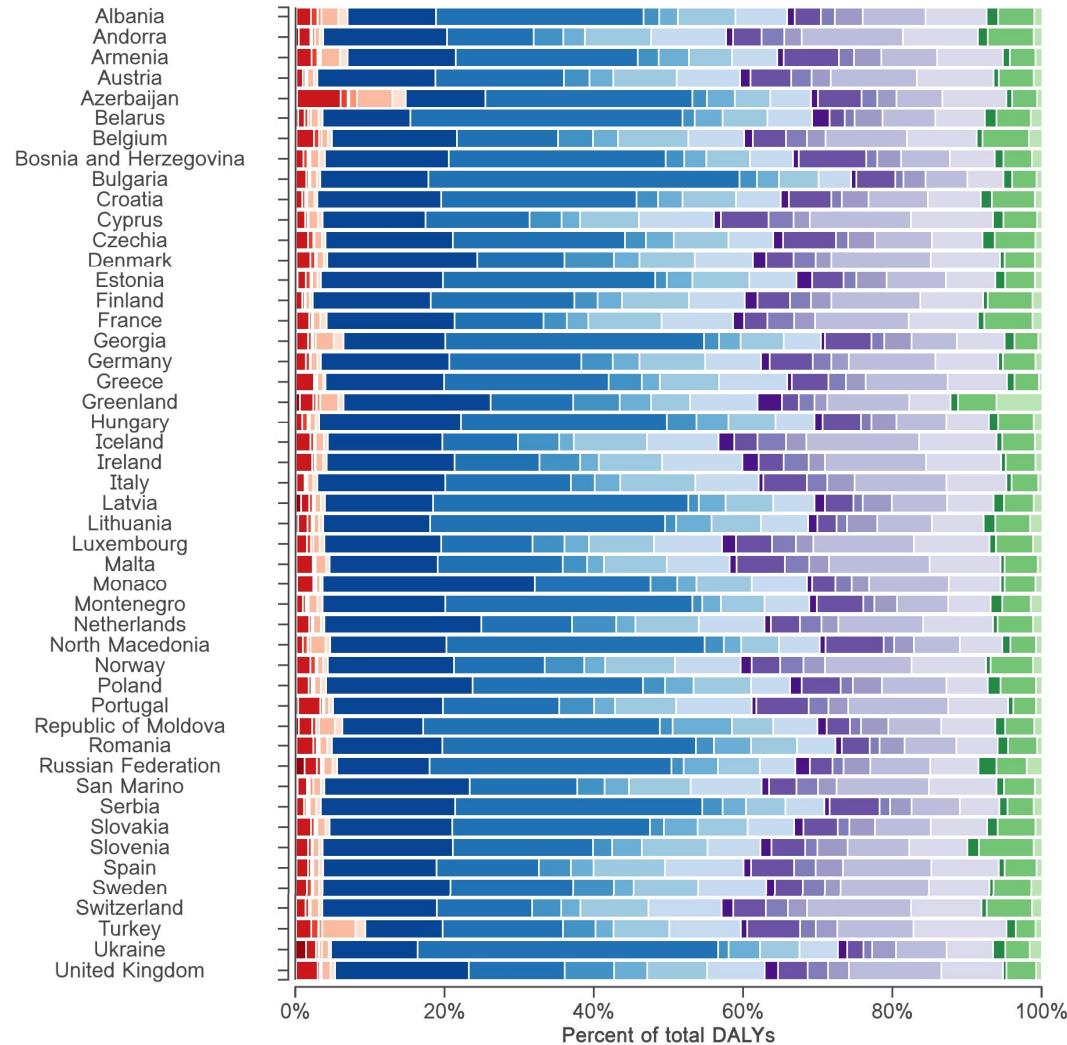

Schizophrenia
 Depressive disorders
 Bipolar disorder
 Anxiety disorders
 Eating disorders
 Autism spectrum
 ADHD
 Conduct disorder
 Intellectual disability
 Other mental disorders

Males, All ages, 2019

Females, All ages, 2019

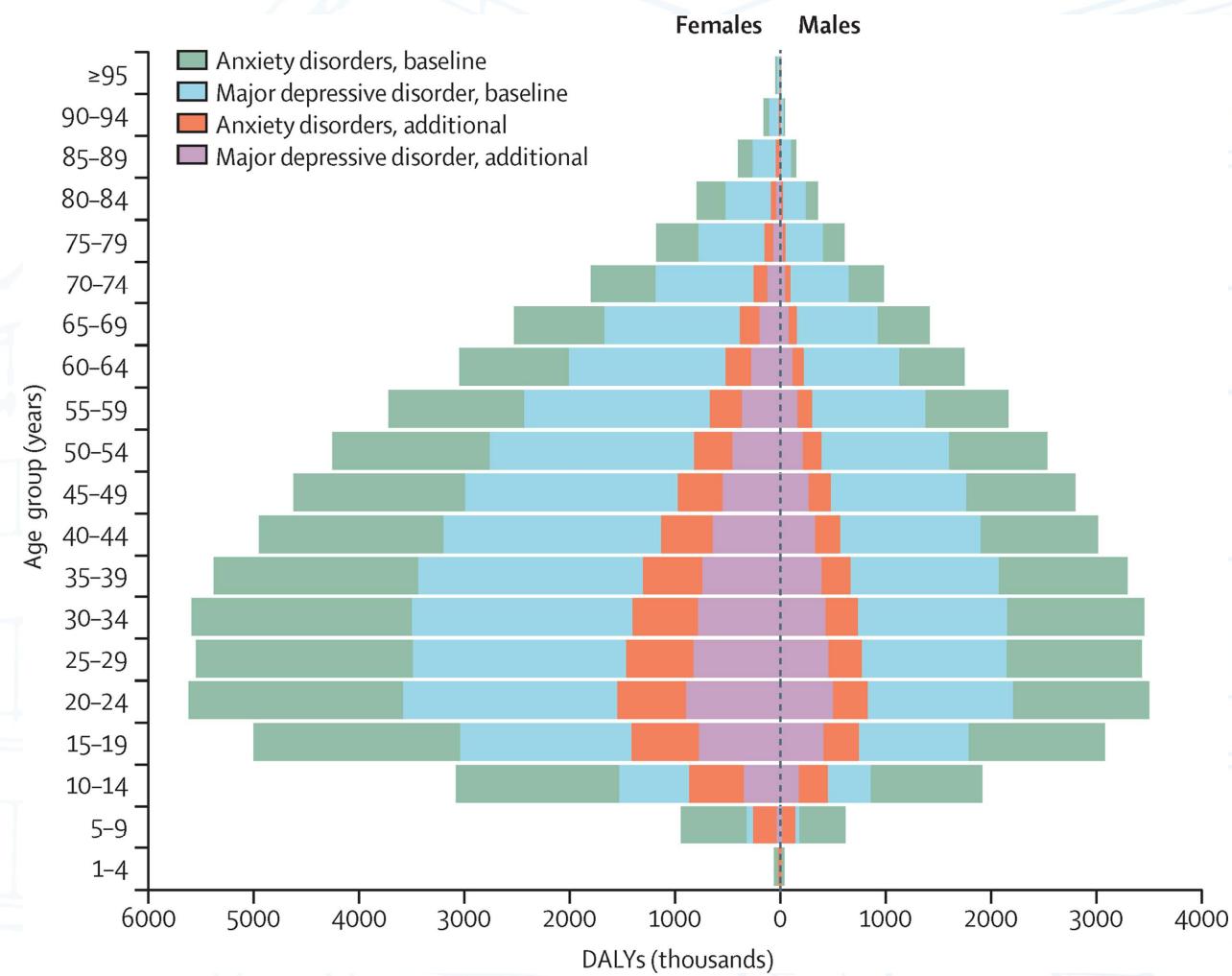
Albania
Andorra
Armenia
Austria
Azerbaijan
Belarus
Belgium
Bosnia and Herzegovina
Bulgaria
Croatia
Cyprus
Czechia
Denmark
Estonia
Finland
France
Georgia
Germany
Greece
Greenland
Hungary
Iceland
Ireland
Italy
Latvia
Lithuania
Luxembourg
Malta
Monaco
Montenegro
Netherlands
North Macedonia
Norway
Poland
Portugal
Republic of Moldova
Romania
Russian Federation
San Marino
Serbia
Slovakia
Slovenia
Spain
Sweden
Switzerland
Turkey
Ukraine
United Kingdom

- Self-harm & violence
- Unintentional inj
- Transport injuries
- Other non-communicable
- Musculoskeletal disorders
- Sense organ diseases
- Skin diseases
- Diabetes & CKD
- Substance use
- Mental disorders
- Neurological disorders
- Digestive diseases
- Chronic respiratory
- Cardiovascular diseases
- Neoplasms
- Nutritional deficiencies
- Maternal & neonatal
- Other infectious
- NTDs & malaria
- Enteric infections
- Respiratory infections & TB
- HIV/AIDS & STIs

VAIMSE TERVISE PROBLEEMIDE KULUD

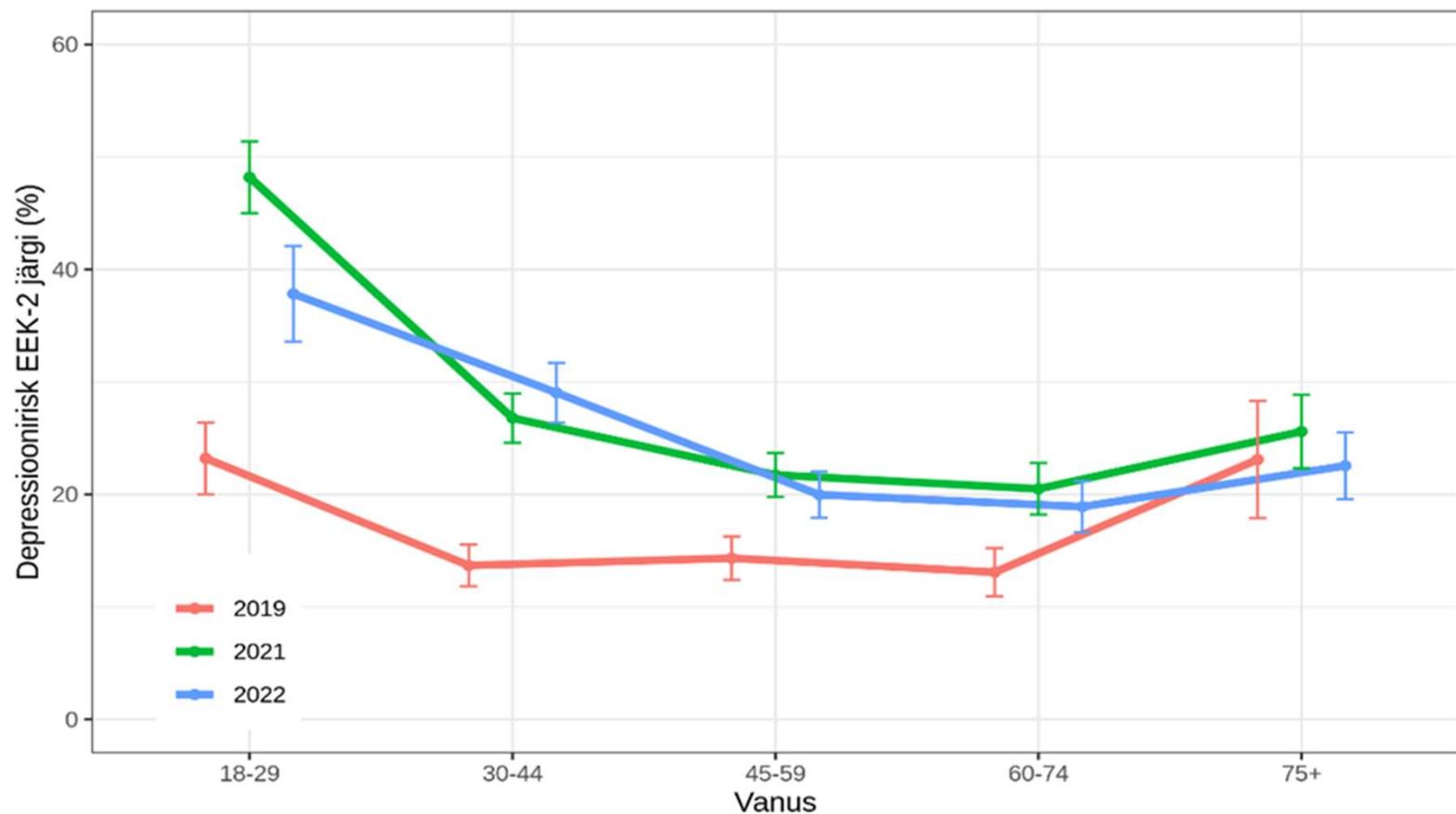
- OECD hinnangul kaotab Eesti vaimse tervise probleemide tõttu igal aastal 2,8% SKTst ehk 572 miljonit eurot (OECD 2021).

- Suitsiidujuhtumi keskmiseks kuluks arvestati Eestis 2020 a 4,6 miljonit eurot (OECD soovitatud väärtsel põhinedes, see sisaldab nii majanduslikku kulu riigile ja isikule endale kui ka heaolu kaotust laiemalt) (Anspal ja Sõmer 2021).

GLOBAL PREVALENCE AND BURDEN OF DEPRESSIVE AND ANXIETY DISORDERS IN 204 COUNTRIES IN 2020 DUE TO THE COVID-19 PANDEMIC

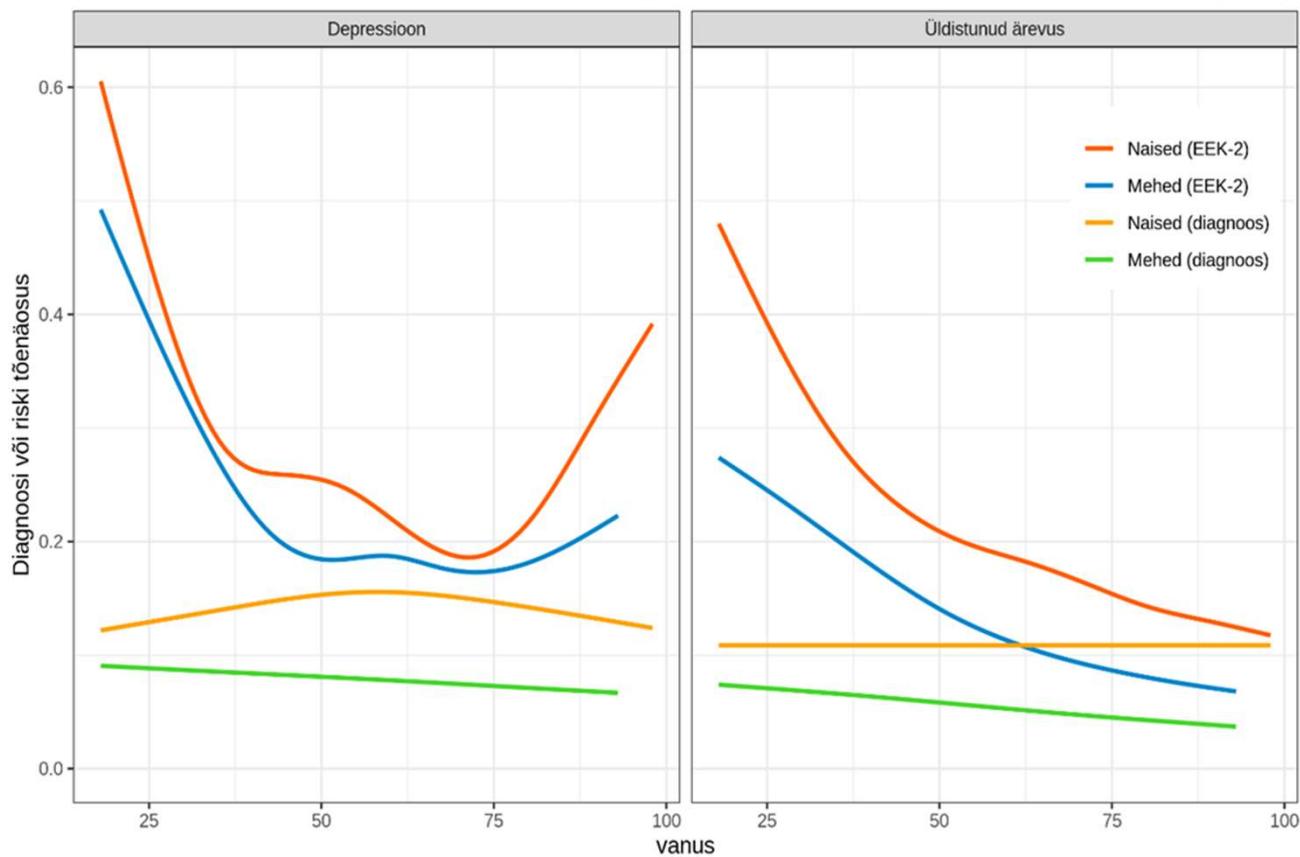

COVID-19 Mental Disorders Collaborators, 2021

RAHVASTIKU VAIMSE TERVISE UURING 2020-2022 (AUTORITE JOONIS)

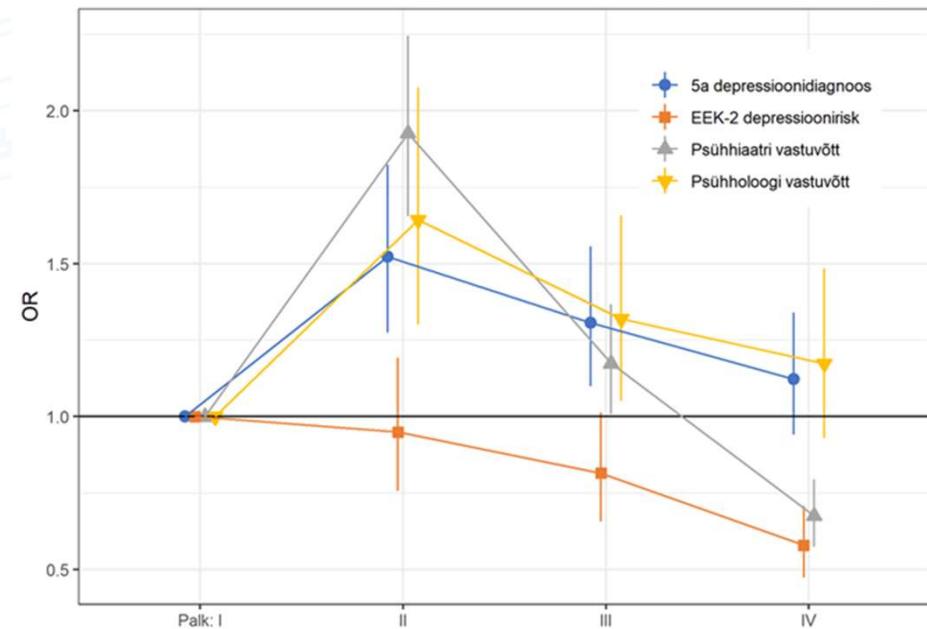

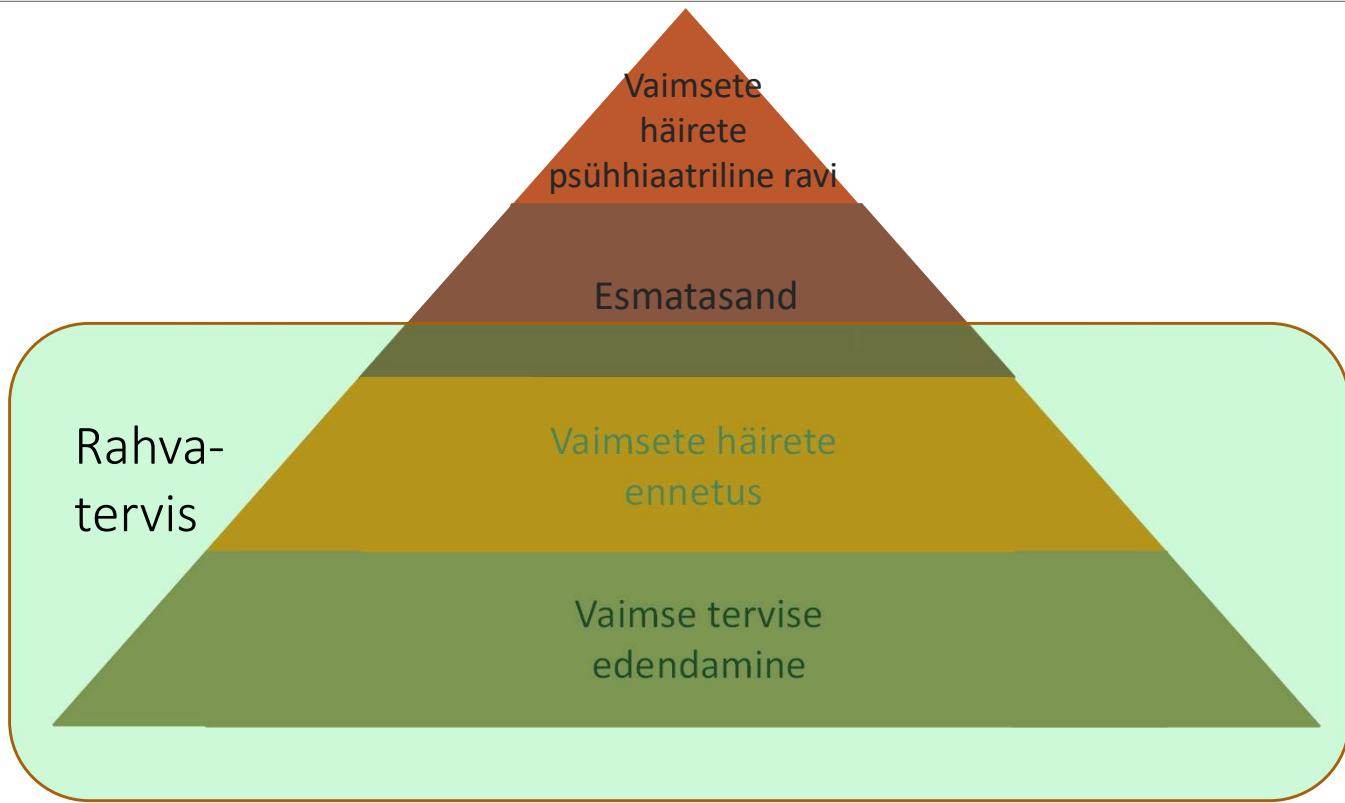
RAHVASTIKU VAIMSE TERVISE UURING 2020-2022 (AUTORITE JOONIS)

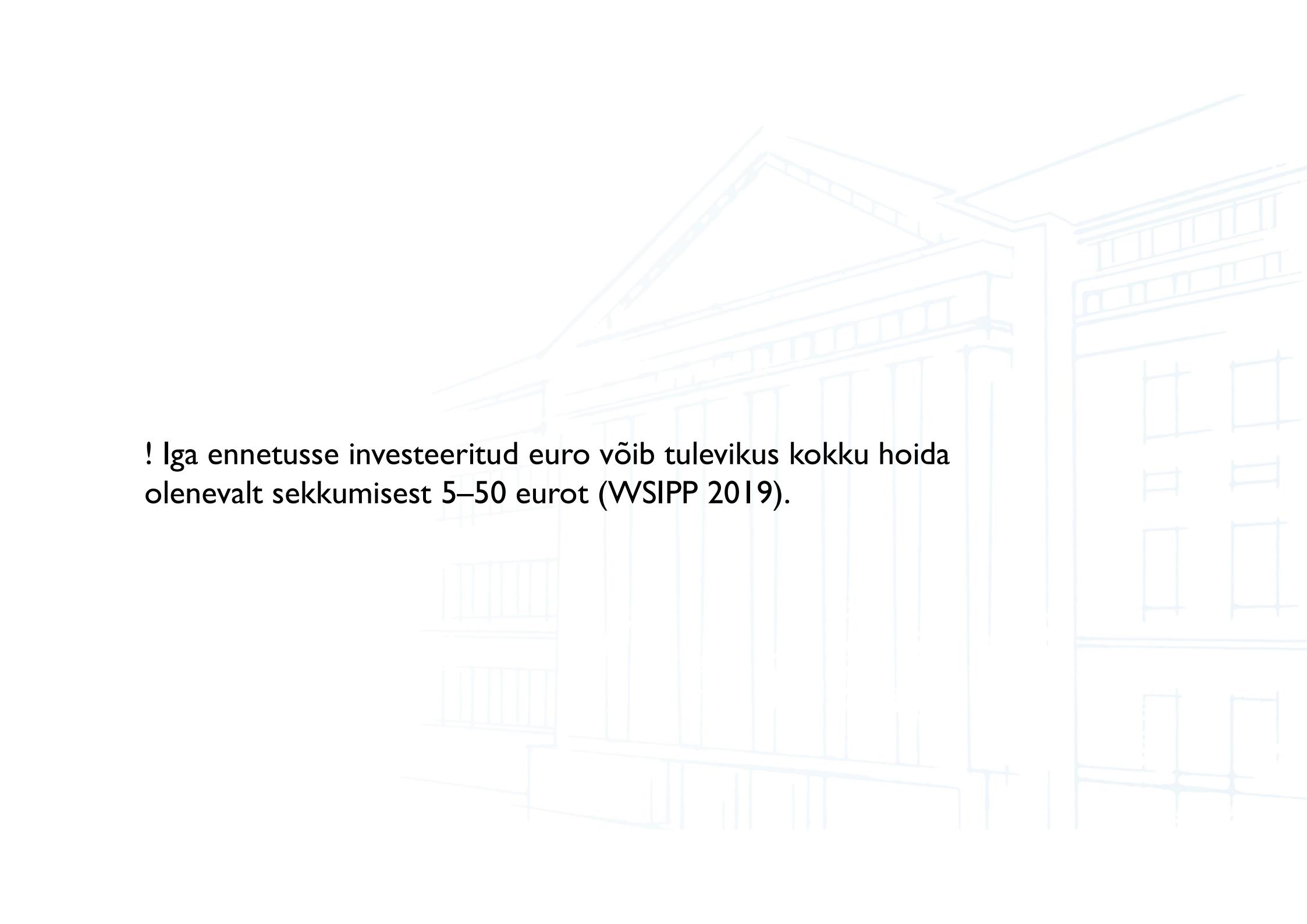

VAIMSE TERVISE RISKITEGURID KOROONAKRIISI AJAL (RAHVASTIKU VAIMSE TERVISE UURINGU LÕPPRAPORT, 2022)

- Väiksem sissetulek ja madalam haridus on nii enesekohaste hinnangute kui ka diagnooside alusel depressiooni ja ärevuse riskiteguriks.
- Töötuks jäÄmine kujutab endast mööduvat vaimse tervise häirete riski suurenemist, püsiv töötus kujutab endast aga juba püsivalt suuremat riski.
- Inimesed, kellel puudus ametlik sissetulek või oli sissetulek miinimumpalga lähedane, said oluliselt vähem depressiooni ja ärevushäirete diagnoose, kuid risk nende häirete esinemiseks ei olnud väiksem.

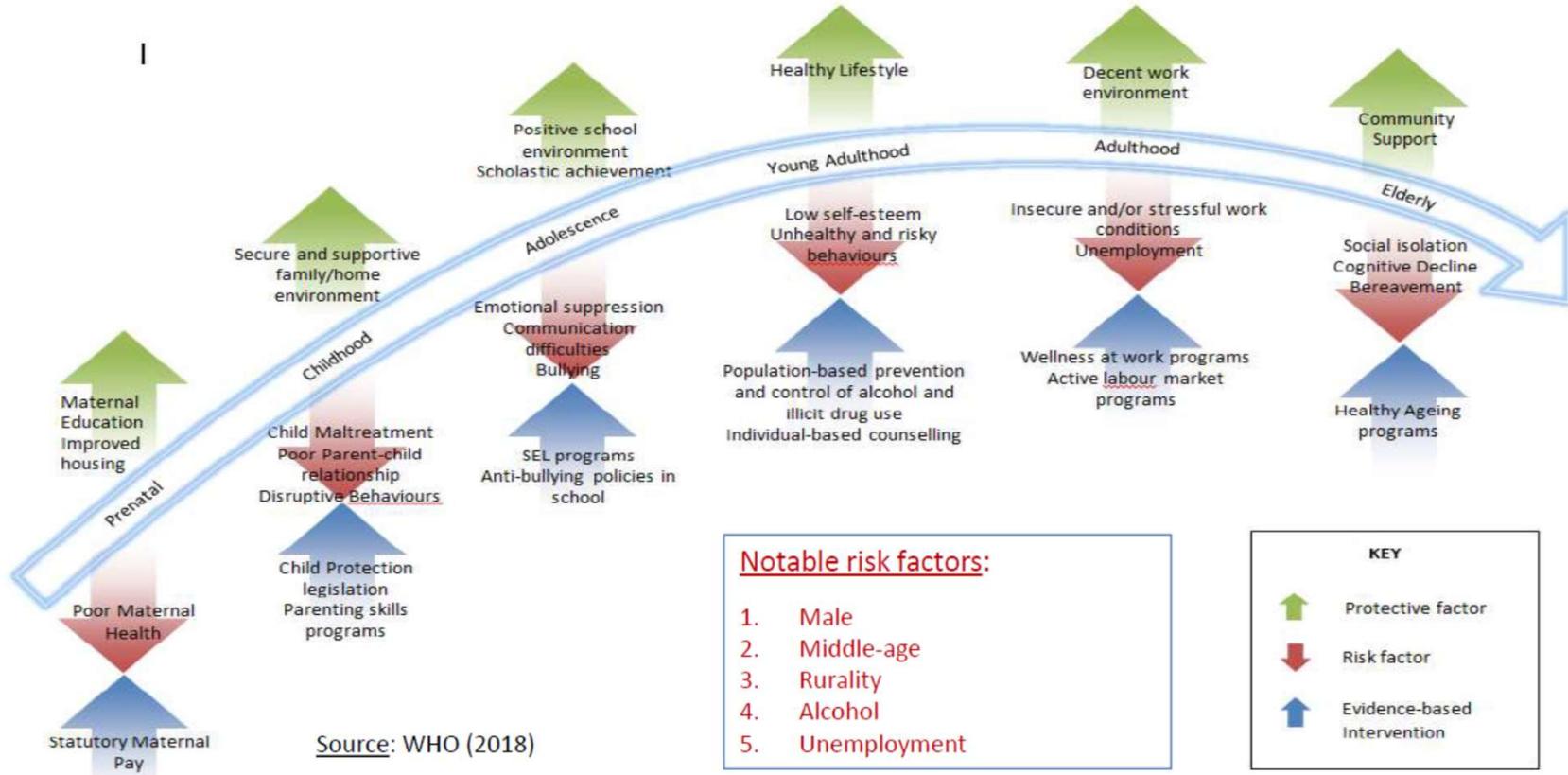

**! Iga ennetusse investeeritud euro võib tulevikus kokku hoida
olenevalt sekkumisest 5–50 eurot (WSIPP 2019).**

Mental health risks, protective factors and interventions over the life course

VAIMSE TERVISE EDENDAMINE JA ENNETUS

Varajane märkamine – „arenevate ajude“ potentsiaali kasutamine

Vanemluse toetamine

Kooliprogrammid sotsiaalsete oskuste ja eneseregulatsiooni tõhustamiseks

Töökohapõhised sekkumised

Elukestva õppe toetamine – kognitiivne treening

VAIMSE TERVISE TEGEVUSKAVA 2023–2026 (SOTSIAALMINISTEERIUM 2022)

Kuigi töökohtadel teadvustatakse vaimse tervise olulisust üha enam, on üldjuhul puudu arusaamast, kuidas ehitada üles terviklik inimeste vaimset tervist toetav töökeskkond, millised on töötaja heaolu mõjutavad faktorid ning milliseid sekkumisi töökohal rakendada, et töötajate heaolu ja töövõime oleksid toetatud.

Lisaks teadlikkusele napib tööandjatel ressursse (aega, raha ja kompetentsi) töökohal vaimse tervise edendamisega tegelemiseks.

Heaolu ja vaimse tervise toetamiseks möeldud ning psühhosotsiaalsete riskide eest hoolt kandvad tegevused organisatsioonides ei moodusta sageli head tervikut (sageli piirdutakse riskide määratlemise ja nende maandamise kirjeldamisega paberil).

Tendents pöörata organisatsiooniliste tegevuste asemel enam tähelepanu individuaalsetele teenustele, probleemi fookusesse satub töökeskkonna asemel üksikindiviid.

Aitäh kuulamast!

